

Hüseyn Vaezi Kaşifi:

081591

● **اخلاق و تصوف / عرفان و تصوف، حدیث، اخلاق / فارسی**
axlāq va tasavvof

در مقاله دوم این کتاب احادیث اخلاقی را در چند وجه خلاصه کرده: ۱. عدالت و محسنات آن و شناعت ظلم؛ ۲. فروتنی و تواضع و بیزاری از کبر و نخوت؛ ۳. مذمت دنیا و خطرات آن؛ ۴. ترک دنیا و ثرمه آن؛ ۵. قضای حوائج مؤمنان و مکارم اخلاق. مقاله سوم آن در ذکر بعضی از کلام معجز بیان سرور کائنات و ائمه هدی و مقاله چهارم در ذکر کلمات بعضی از عرفا و حکماست. در این دو مقاله نیز توصیه اخلاق می شود.

تهران؛ ملی؛ شماره نسخه: ۱۶۱۵/۶

آغاز: مقاله دوم: احادیثی که در بیان اخلاق است و در آن چند وجه است؛ انجام: بد گوئی و بد خوئی و عیبجویی و سخت رویی.

کا: احمد مهندس، بی تا؛ کاغذ: فرنگی، جلد: تیما تریاکی، ترنج و نیم ترنج، ۳۳ ص (۳۱۴-۳۴۷)، ۲۴ سطر (۱۳/۵×۷)، اندازه: ۱۷×۱۰/۵سم [ف: ۱۰-۱۶۱]

● **اخلاق و تصوف / عرفان و تصوف / فارسی**
axlāq va tasavvof

در اخلاق و تصوف گرفته از کیمیای سعادت با شعر حافظ.

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۸۶۱/۲

خط: نستعلیق، بی کا، بی تا؛ کاغذ: ترمه، جلد: تیماج قهوه مقوایی، ۴۴ گ (۱۷-۶۱)، ۱۷ سطر (۱۳×۶)، قطع: بغلی، اندازه: ۱۷×۱۱سم [ف: ۱۶-۱۱۱]

● **اخلاق و حکایات / اخلاق / فارسی**
axlāq va hekāyāt

کاشفی، حسین بن علی، - ۹۱۰ قمری
kašefi, hoseyn ebn-e 'alī (- 1505)

[فهرستواره منزوی ۳۰۲/۶-۳۰۵]

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۹۰۰۴/۱۲

آغاز: در صحبت اختیار کردن، صحبت نیکان و مجالست دانایان کیمیای سعادت ابدی و رهنمای دولت سرمدی است... باب در انجام حاجات. هر که خواهد که حاجتهای او نزد خدای تعالی روا شود بدانچه تواند باید که حاجت خلق بر آورد؛ انجام: دو سه کس را نیز یک عمل نفرمایند که چون شرکت پدید آید عمل ساخته و پرداخته نگردد.

خط: نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۱؛ کاغذ: نخودی آهار مهره، جلد: میشن قهوه ای ضریبی با ترنج و سرترنج مجدول گرهی، ۴ گ (۱۴۳-پ-۱۴۷-پ)، سطور چلیبا و معمولی [ف: ۲۹/۲-۶۰۰]

محبت که در همه این مباحث ابتداء مورد تعریف شده و سپس داستان های زیادی راجع به این مورد آمده است.

تهران؛ ملی؛ شماره نسخه: ۲۷۸۷

آغاز: بسمله در کشف الاسرار مسطور است که نزدیکان تو چهار طایفه اند؛ انجام: این کتاب از ۲۳ صفر المظفر شروع شد و تمام شدن به تاریخ دوشنبه چهارم ربیع الثانی ۱۲۸۷ بوده است. خط: نستعلیق، بی کا، تا: ۱۲۸۷ق؛ کاغذ: فرنگی، جلد: تیماج یک لا تریاکی، ۱۳۱ گ، ۱۶ سطر (۱۷/۵×۱۲/۵)، اندازه: ۲۰×۱۵/۵سم [ف: ۶-۴۰۸]

● **اخلاق و آداب / اخلاق / فارسی**

axlāq va ādāb

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۷۳۷۵

به استاد احادیث نبوی و علوی و انتخاب احادیث مناسب از مولوی؛ بی کا، بی تا [د.ت]

● **الاخلاق و الآداب / عرفان و تصوف / عربی**

al-axlāq wa-l-ādāb

چند «باب» در دستورات اخلاقی عرفانی است با استفاده از آیات کریمه و احادیث اهل بیت (ع). در بیشتر باب ها به آیه ای شروع شده و احادیث مناسب آورده می شود و گفته های اهل حقیقت نقل می گردد.

قم؛ مؤسسه آیه الله بروجردی؛ شماره نسخه: ۶۲۲/۱

آغاز: اشق علیه من لبس الصوف الخشن و ملازمة السجادة مدة طويلة؛ انجام: و ترزقنا فی العلم و العمل الصدق و الاخلاص و ابتغاء و جهك الکریم برحمتک یا ارحم الراحمین. خط: نسخ، کا: احمد علی بارهمولی، تا: محرم ۱۰۷۲ق؛ افتادگی: آغاز؛ جلد: مقوایی عطف پارچه، ۹۲ گ (۹۳-۱)، ۱۸ سطر، اندازه: ۲۲/۵×۱۳سم [ف: ۲-۳۸۷]

● **اخلاق و تربیت نفس / اخلاق / فارسی**

axlāq va tarbiyat-e nafs

نهاوندی، محمد حسین بن خدا رحم

nahāvandī, mohammad hoseyn ebn-e xodārahm

اصل رساله از میرزا حسن بن علی بن میرزا محمد علی بوده که برای محمد زمان نقیب ساخته است.

همدان؛ مدرسه غرب؛ شماره نسخه: ۱۷۷۷/۳

خط: شکسته نستعلیق، کا: محمد شفیع، تا: ربیع الاول ۱۲۷۲ق؛ قطع: ربعی [رشت و همدان - ف: ۱۴۹۶]

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (نخا)؛؛ جلد دوم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276239

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰/۲۰۱۳

کاغذ: سمرقندی، جلد: تیماج قهوه‌ای، ۵۰ گگ، ۱۰ سطر (۱۴×۷)،
اندازه: ۲۰/۵×۱۳ سم [ف: ۱۱ - ۲۳۵۷]
۳. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۶۸۳
آغاز: برابر
خط: نستعلیق، کا: شاه محمود خوشنویس معروف، تا: ۹۷۶ق؛ دارای
یک سرلوح کار قدیم، مجدول؛ کاغذ: متن دولت آبادی سفید زر
افشان، حاشیه کبود، ۵۲ گگ، اندازه: ۲۴×۱۶/۵ سم [ف: ۲ - ۴۳۵]

حربه». و در پایان دارد تمت الرسالة الحاتمية ... - هو فی بعض
النسخ بعد قوله كالحكم: الحكيم «لاغنى لمن ملكه الطمع و استولت
عليه الاماني» المتنبی «امسين ارواح مشر خازنا و يدا xx انا الغنى و
اموالى المواعيد» ... فجعل اللطيف من الهواء و الكثيف من التراب
خط: نسخ، بی کا، تا: ۱۸ شعبان ۱۰۹۷ق، جا: کرمان؛ محشی؛ کاغذ:
فرنگی، جلد: تیماج مشکى، ۵ ص (۲۵۷-۲۶۱)، سطور چلیبا
(۲۰×۱۱/۴)، اندازه: ۲۵×۱۵/۵ سم [ف: ۳ - ۲۲۷]

سحاتمیه < حاتم نامه

● حاتمیه = حاتم نامه / انشاء / فارسی

hātamiye = hātam-nāme

کاشفی، حسین بن علی، - ۹۱۰ قمری

kāšefī, hoseyn ebn-e 'alī (- 1505)

● حاجی بابای اصفهانی = حاجی بابا در لندن / داستان /
فارسی

hājī bābā-ye esfahānī = hājī bābā dar landan

جیمز موریه فرانسوی، ق ۱۳ قمری

jeymz mūrīye farānsavī (- 19c)

مترجم: روحی کرمانی، احمد بن محمد جعفر - ۱۳۱۴
قمری

ترجمه رمانی است که «ژ-موریه» به انگلیسی نگاشته در اخلاق و
آداب اجتماعی و سیاسی ایرانیان. چند بار ترجمه شده یکی از
شیخ احمد روحی کرمانی است و دیگری از حبیب اصفهانی (-
۱۳۱۵ق) که از ترجمه فرانسوی آن به فارسی برگردانده و ...
البته ماجرای ترجمه کتاب در ایران ماجرای بحث برانگیزی دارد.
خلاصه مطلب این که میرزا حبیب چهارمعالی اصفهانی، از
فضلاى عصر قاجار به ترجمه کتاب با نثری دلکش و زینت یافته
از فرانسه به فارسی دست زد که از شاهکارهای نثر دوران خود
محسوب می‌شود. اما تا پیش از آنکه مجتبی مینوی اصل
دستنویس خط میرزا حبیب را در دانشگاه استانبول مشاهده کند
کسی نمی‌دانست که این ترجمه از آن اوست. اصل ترجمه از
آنجا که به دست شیخ احمد روحی کرمانی (- ۱۳۱۴ق)، از
نزدیکان و مرتبطان با میرزا حبیب استنساخ شده و به چاپ سپرده
شده بود به اشتباه به اسم او نامبردار گشت، و بر روی نسخه‌هایی
خطی هم که از آن باقی است نام روحی کرمانی دیده می‌شود.
جز اینها از رمان حاجی بابا ترجمه‌های دیگری نیز در دست است.
(بشری)

مرحوم دهخدا در لغت‌نامه در خصوص موریه و این کتاب
می‌نویسد [با اندکی تلخیص]: «... در سال ۱۸۲۴م مطابق سال
۱۲۳۹ق قریب به ده سال پس از مراجعت جیمز موریه از ایران
کتابی به زبان انگلیسی به نام حوادث زندگانی حاجی بابای
اصفهانی منتشر کرد و چهار سال بعد از این تاریخ جلد دیگری به
شکل ذیل بر کتاب اولی خود، تحت عنوان حاجی بابا در
انگلستان انتشار داد این دو کتاب به شکل داستان تحریر شده و

اهدا به: ابوالغازی سلطان حسین بهادر خان
تاریخ تألیف: ۸۹۱ق؛ محل تألیف: هرات
داستان حاتم طایی، مرد سخاوتمند مشهور عرب در عصر جاهلیت
است که کاشفی آن را با نظم و نثر روان سروده و یا به رشته
تحریر در آورده است. در آن از جواهر الاماره و عناصر الوزاره
یاد کرده است همان که در اخلاق محسنی از آن نام برده است.
آغاز: بنام خدائی که بخشنده اوست xx بر آورنده کار هر بنده
اوست / خدایی که دل دارد و جان آفرید xx ز جودش وجود
جهان آفرید
انجام: آنچه شاهان را بشمشیر غذا آمد بدست xx چاکرانت را
بیک همت مسخر باد و هست / و الحمد لله رب العالمین ... کثیرا
کثیرا
چاپ: به اهتمام «شفر» ضمن آثار منتخبه ایرانی با عنوان رساله
حاتمیه، پاریس، ۱۸۸۳م؛ به تصحیح مرحوم محمدرضا جلالی
نائینی، تهران، ۱۳۲۰ش
[فهرستواره منزوی ۳۱۴/۱ و ۲۹۰/۷؛ نسخه‌های منزوی ۳۶۷۴/۵]

۱. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۳۸۰۲/۱

آغاز: برابر؛ انجام: این بود چند کلمه از اخبار سخا و کرم حاتم
طایی و مروت و فتوت خانواده وی که رقم زده کلک تقدیر گشت
و ذلک فضل الله توتی من یشاء تم.

خط: نستعلیق، کا: رکن الدین، تا: شعبان ۹۳۹ق، جا: تبریز؛ مهر:
«مالک الملک ذوالجلال و الاکرام» (مستطیل)؛ کاغذ: شرقی،
۳۰ گگ (۱-۳۰)، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۰×۵ سم [ف: ۳۵ - ۱۳]

۲. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۳۳۵۶

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، کا: محمد کاتب زره ای، تا: جمادی الثانی ۹۶۹ق،
جا: براباد؛ با اشعاری از خیام و کمال اسماعیل و دیگران و از
عبدالواسع دامی در تاریخ سقاخانه درب قیصریه سپهان در ۱۱۷۳؛

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد یازدهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276249

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۲

۲. قم؛ مورعی؛ شماره نسخه: ۱۵۱۶۶/۶

آغاز: برابر؛ انجام: ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب.

در فهرست مؤلف را با تردید محمد صادق لاهیجی دانسته که با توجه به نسخه شماره ۱۲۹۶۲/۵ مؤلف شناسایی شد؛ خط: شکسته نستعلیق، کا: محمد صادق لاهیجی، تا: قرن ۱۳؛ مصحح، مجدول، ۴ برگ شامل مطالبی از تفسیر کشاف، جواهر التفسیر و تفسیر منسوب به امام حسن عسکری (ع)، بحثی درباره اسم اعظم و حدیثی از محمد بن یعقوب؛ کاغذ: فرنگی، گک (۲۴-۳۰)، ۱۵-۲۰ سطر، اندازه: ۵×۹/۵×۱۶سم [ف: ۳۸-۵۰۶]

آغاز: فی الحدیث عن النبی: القرآن دو وجوه فاحملوه علی احسن وجوه و عن علی فی وصف القرآن بحر لا یتزغه المستزفون؛ انجام: و العلم عند الله و رسوله والراسخون فی العلم من علماء الدین؛ نقل من تفسیر جواهر القرآن ملا حسین کاشفی بطریق الانتخاب و أخذ الأحسن فافهم.

خط: شکسته نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۳؛ کاغذ: فرنگی، گک (۲۵-۲۶-۲۷-۲۸)، ۲۴ سطر (۱۱×۱۷)، اندازه: ۱۶×۵×۲۱سم [ف: ۳۲-۸۶۲]

● جواهر التفسیر (منتخب) = مرآة الملل و المذاهب /

تفسیر / فارسی

javāher-ot tafsīr (mn.) = mer'āt-ol melal va-l mazāheb

خوئینی، محمد حسن بن مصطفی، ق ۱۳ قمری

xū'īnī, mohammad hasan ebn-e mostafā (- 19c)

وابسته به: جواهر التفسیر لتحفة الامیر = العروس = تفسیر الزاهرین = زهراوین؛ کاشفی، حسین بن علی (-۹۱۰)

رساله‌ای است در ملل و نحل و مذاهب اسلامی و غیر آن که بیشتر از جواهر التفسیر ملا حسین کاشفی بهره جسته شده است، شامل: ذکر تفصیل مذاهب البراهمة؛ اقسام کلیه مجوس؛ معظم اليهود؛ معظم النصاری؛ معرفة اقسام المسلمین؛ اصول الاسلام؛ اقسام المعتزلة؛ اقسام زیدیه؛ اقسام الغلاة؛ اقسام الجبریه؛ اقسام المرجئة؛ اقسام الخوارج؛ اختلاف الناس فی الفروع علی مذهبین؛ ترجیح المذاهب علی رأی الکاشفی؛ ترجیح مذاهب بنابر مذهب امامیه اثنی عشریه. تمامی مطالب این رساله بر اساس دیدگاه اهل سنت و جماعت تدوین شده و بدون دخل و تصرف از سوی مؤلف از تفسیر مذکور انتخاب و فقط خود در پایان فصلی در تحقیق و ترجیح مذهب امامیه آورده است که در واقع نقد نظریات کاشفی نیز می‌باشد.

آغاز: الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی نبینا رحمة للعالمین أما بعد بیاید دانست که اهل عالم دو قسم اند یا تابع اهوا و بدع و متحلات خود شده بکتابی و پیغمبری استناد ندارند ... یا متابعت دینی و کتابی و سنتی و ملتی و آیینی می‌ورزند ...

۱. قم؛ مورعی؛ شماره نسخه: ۱۲۹۶۲/۵

آغاز: برابر؛ انجام: و ترک الحق فی الحقیقة، نظم: منت آنچه حق است کردم پیام xx تودانی تدبیر خود و السلام

خط: شکسته نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۳؛ مصحح، در حاشیه فصل پایانی مؤلف چنین آورده: «از اینجا از محرر این مقاله احقر عباد و اقل الطلاب محمد حسن خوئینی می‌باشد، فانظر الی ما قیل ولا تنظر الی من قال ...» که نشان می‌دهد تا فصل پایانی بدون تصرف از جواهر التفسیر ملا حسین کاشفی نقل کرده (به صورت انتخاب) و فقط فصل پایانی از خوئینی می‌باشد که دیدگاه‌های شیعی خویش را بدان افزوده است؛ کاغذ: فرنگی، گک (۷-۱۱) ار و

● جواهر التفسیر (منتخب) / تفسیر / فارسی

javāher-ot tafsīr (mn.)

وابسته به: جواهر التفسیر لتحفة الامیر = العروس = تفسیر الزاهرین = زهراوین؛ کاشفی، حسین بن علی (-۹۱۰)

تاریخ تألیف: ۱۰۴۳ق

انتخاب‌کننده هنگام مسافرتش به مشهد مقدس در منزل امیر محمد مؤمن رضوی کتابدار چهار ماه ماند و تفسیر «جواهر التفسیر لتحفة الامیر» ملا حسین واعظ کاشفی را از کتابخانه آستان قدس به امانت گرفته و مشغول به انتخاب شده ولیکن مدت مقرر سفر سرآمد و این کار به پایان نرسید و فقط تا مقداری از سوره بقره نوشته شده است. ظاهراً در این انتخاب هیچگونه تصرفی نشده است. تفسیر سوره فاتحه در روز شنبه ۱۲ ربیع الاول ۱۰۴۳ به پایان رسیده است.

قم؛ گلبایگانی؛ شماره نسخه: ۳۵۱۲-۱۸/۳۲

آغاز: بسمله ... زینت فاتحه هر کتاب وزیر خاتمه هر خطاب جز به آیه ثناء رب الارباب جلت کلمته که تفسیر انوار کلام جامعش کشاف حقایق تأویل؛ انجام: گر نماید حساب عمری حکیم طرح دفتر دیگر xx ور به پایان رسدنامه من پس بسی مانند نقش خامه من خط: نستعلیق، کاتب = مؤلف، تا: قرن ۱۱؛ مهر: «عالم گیر شاه ...» (بیضی)، «بنده آل محمد صادق» (بیضی)، «عبد درگاه محمد علی» (بیضی)، «بنده آل محمد معصوم» (بیضی)؛ تملک: محمد حسین بن محمد هاشم موسوی اصفهانی به تاریخ ۱۳۳۹؛ جلد: تیماج مشکلی، ۲۲۳گ، مختلف السطر راسته و چلیپا، اندازه: ۵×۱۳×۲۶سم [ف: ۸-۴۵۹۵]

● جواهر التقليد المحذر من التلبیس و التقليد / متفرقه /

عربی

jawāhir-ut taqlīd-il muḥaddir min-at talbīs wa-t taqlīd

یمنی، احمد بن یحیی، ۷۷۵ - ۸۴۰ قمری

yamanī, ahmad ebn-e yahyā (1374 - 1437)

فرستگان نسخه‌های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد یازدهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276249

استاد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۲

جلد اول؛ کا: محمد شاه بن محمد علی، تا: ۱۰۲۳ق [میراث اسلامی:

۵-۵۹۷]

جیبی [میراث شهاب: س ۹۹-۲-۲۸]

● **جواهر التعقیب = تعقیبات نماز / دعا / فارسی**

javāher-ot ta'qīb = ta'qībāt-e namāz

کربلائی، علی بن حسین، - ۱۱۳۵ قمری

karbalā'ī, 'alī ebn-e hoseyn (- 1723)

اهداء به: شاه سلطان حسین صفوی

مؤلف در این رساله تعقیبات مشهور نمازها را از کتاب‌های کافی کلینی، من لایحضره الفقیه شیخ صدوق، تهذیب شیخ طوسی، و مصباح المتعجد شیخ طوسی و چند کتاب دیگر جمع آوری نموده و آن را در یک «مقدمه» و سه «باب» تنظیم نموده است: مقدمه: در معنی تعقیب و آداب و شرایط کامل بودن آن؛ باب ۱. تعقیبات منقول از کافی و من لایحضر و تهذیب؛ ۲. تعقیبات منقول از مصباح و کتاب‌های معتبر دیگر امامیه؛ ۳. بعض ادعیه صباح و مسا.

آغاز: الحمد لله رب العالمین ... و بعد چونکه تعقیبات نماز که افضل عبادات بدنیه و اقرب قربات دینییه است انجام: انی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابة الا هو آخذ بناصیتها ان ربی علی صراط مستقیم؛ تم.

[دنا ۱۰۷۳/۳؛ طبقات اعلام الشیعة ۵۴۷-۵۴۸؛ فهرستواره متزوی ۲۷۶/۷]

۱. قم: مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۲۰۴۸

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ معرب و معجم، کا: محمد نظیر فرزند حاجی عبدالغنی، تا: ۱۱۸۷ق؛ مصحح، محشی با نشان «منه دام ظلّه العالی»، دارای سرلوح، مجدول مذهب؛ تملک: محمد حسن بن احمد؛ کاغذ: شرقی آهار مهره، جلد: تیماج زرشکی، ۷۹گ، ۱۴ سطر (۷×۱۴)، اندازه: ۱۹×۱۲سم [ف: ۳۰-۴۳۱]

۲. قم: مرعشی؛ شماره نسخه: ۵۲۳۳

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ معرب، بی‌کا، تا: قرن ۱۲، در عصر مؤلف؛ مجدول، مصحح؛ جلد: تیماج قرمز، ۶۸گ، ۱۵ سطر، اندازه: ۲۱×۱۴سم [ف: ۱۴-۳۰]

۳. قم: گلپایگانی؛ شماره نسخه: ۸۲۹۷-۵۶/۱۴۷

آغاز: برابر

از اول تا «دعای هشتم به جهت دفع شر دشمنان»؛ خط: نسخ خوانا و زیبا، بی‌کا، بی‌تا؛ افتادگی: انجام؛ دارای سرلوح، مجدول؛ ۷۵گ، ۱۲ سطر، اندازه: ۱۳×۲۰سم [ف: ۲-۹۵۷]

● **جواهر التفسیر بیضاوی / تفسیر / عربی**

jawāhir-ut tafsīr-i bayḍāwī

تهران؛ شهشانی، حسین؛ شماره نسخه: بدون شماره

● **جواهر التفسیر لتحفة الامیر = العروس = تفسیر**

الزاهرین = زهراوین / تفسیر / فارسی

javāher-ot tafsīr le-tohfāt-el amīr = al-'arūs = tafsīr-oz zāherīn = zahrāvīn

کاشفی، حسین بن علی، - ۹۱۰ قمری

kāšefi, hoseyn ebn-e 'alī (- 1505)

اهداء به: امیر علیشیر نوائی

تفسیر مفصلی است مشتمل بر جمیع فنون متعلقه به قرآن (که مؤلف آنها را بیست و دو علم می‌داند بعضی قشری و بعضی لپی) بدون تفصیل در مطالب لغوی و ادبی و در آغاز دارای چهار «اصل» مشتمل بر بیست و دو «عنوان» در آنچه قبل از شروع در تفسیر باید آنها را دانست از مطالب کلی مربوط به قرآن: اصل ۱.

فضایل قرآن و اسامی آن و مباحث حدوث و قدم و تکلیم و سماع در چهار عنوان؛ ۲. بیان جامعیت قرآن و چگونگی انشعاب علوم از آن در پنج عنوان؛ ۳. ذکر الفاظی که میان مفسرین متداول است در هشت عنوان؛ ۴. مطالب متفرقه که شناختن آنها لازم است در شش عنوان. در سال ۸۹۰ جلد نخست آن پایان یافته و

چنان‌که در مقدمه جلد دوم نوشته‌اند بنا داشته که این کتاب را در چهار جلد تألیف نمایند ولی به موجب شرحی که در مقدمه تفسیر مواهب علیه خود مرقوم داشته‌اند چون مجلد اول طولانی شد و از نظر عالی امیر گذشت و به بهترین طرز پذیرفته در گاه شد برای این که تا اختتام تألیف آن حضرتش محروم از فیوضات کامله نباشند مختصری را تألیف و آن را «مواهب علیه» نام نهاد.

اینک به نام «تفسیر حسینی» نیز خوانده می‌شود. پس از آن یعنی در سال ۸۹۲ شروع به تألیف جلد دوم جواهر نمود اما موفق به اتمام آن نگشته و ظاهراً فقط تا تفسیر آیه ۸۱ از سوره نساء را نگاشته و اجل او در رسیده است. این کتاب از تفاسیر ممتاز

فارسی مشحون به نظم و نثر و گفتار عرفا است. مؤلف در بخش مقدمه و سوره حمد مفصل بحث نموده و از سوره بقره تا پایان به تدریج از کمیت تفسیر و آرایه‌های بلاغی آن کاسته است و در اواسط جزء پنجم از ادامه آن منصرف گشته است. مرحوم

خوانساری در روضات می‌گوید: مقدمات جواهر التفسیر فواید بسیار دارد که در جای دیگر یافت نمی‌شود و در ضمن آیات احادیث کمیاب و نکات لطیف که دل اهل دل را به خود می‌کشاند آمده است. مجلد اول که مشتمل بر پنجاه هزار بیت است از جزء پنجم قرآن نگاشته و اگر به پایان می‌رسید به سیصد هزار بیت بالغ می‌شد. کاشفی در تفسیر سه اثر به نام‌های «جواهر التفسیر»، «مختصر جواهر التفسیر» و «مواهب علیه» دارد. این تفسیر به نام عروس و نیز به دلیل مشتمل بودن بر تفسیر دو سوره بقره و آل عمران «زهراوین» هم خوانده شده است.

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فنا)؛ جلد یازدهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276249

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۲